

‘อนุรักษ์ 30 สปีชีส์’ ก่อนสาย

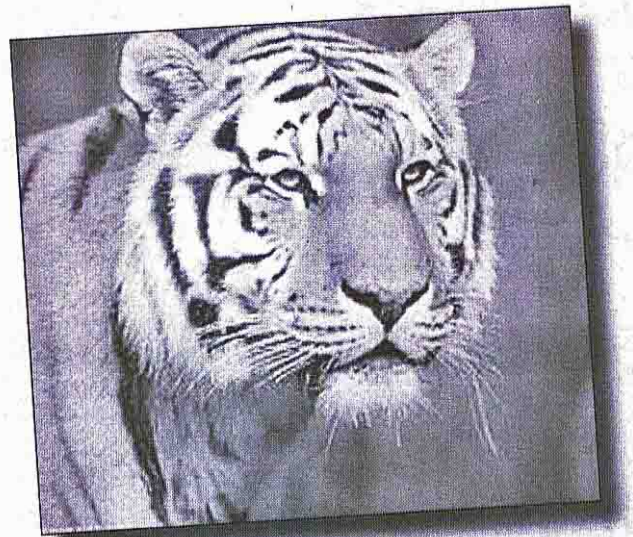
ในปี 2553 (ค.ศ.2010) เป็นปีที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อเป็นการรณรงค์และสื่อสารให้คนทั่วโลก ได้รับรู้ เข้าใจ และช่วยกันพิทักษ์รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตซึ่งเป็นตัวแทนระบบนิเวศอันเปราะบาง และกำหนดการรณรงค์วันสิ่งแวดล้อมโลกปีนี้ ให้เป็นเรื่องความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพต่ออนาคตของโลก ภายใต้หัวข้อ Many Species, One Planet, One Future เป็นปีที่ใครต่อใครได้เห็นความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ แต่น้อยคนจะรู้ว่าภาวการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันกำลังคุกคามสัตว์และพืชอย่างรุนแรง จนบางชนิดสูญพันธุ์ไปจากโลก ส่วนทางกับการศึกษาหาความรู้ชนิดสัตว์และชนิดพืชที่ดูจะไม่ทันการสูญพันธุ์

นักวิชาการประมาณการว่ามีสิ่งมีชีวิตในโลกอยู่ประมาณ 2 ล้านชนิด ในจำนวนนี้พบในประเทศไทยเราร้อยละ 7 ขณะนี้ไทยมีประชากรเพียงร้อยละ 1 ของประชากรโลก เมื่อเทียบสัดส่วนกับจำนวนประชากร ไทยนับว่ามีควมร่ำรวยทางด้านความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต เป็นแหล่งรวมของป่าไม้มานาน ชนิด ได้แก่ ป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าชายเลน ป่าพรุ และป่าสนเขา และเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลากชนิด ทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม นก สัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก แต่สถานการณ์ความหลากหลายทางชีวภาพของไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติ เพราะในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ไทยสูญเสียพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมหาศาล ส่งผลให้มีพืชและสัตว์สูญพันธุ์ เช่น เนื้อสมัน แรด กระซู่ กูปรี และอีกเป็นจำนวนมากกำลังจะสูญพันธุ์ เช่น ควายป่า ละองละมั่ง เนื้อทราย กวางผา เสี่ยงผา สมเสร็จ เสือลายเมฆ เสือโคร่ง และช้างป่า รวมทั้งนก และสัตว์น้ำ อย่างไรก็ตาม ปี 2553 นี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการทำแผนอนุรักษ์ 20 พันธุ์สัตว์ 10 พันธุ์พืช โดยหวังลดอัตราการสูญพันธุ์ให้น้อยลง พร้อมกับเพิ่มประชากรสัตว์พืชใกล้สูญพันธุ์ และฉลองปีแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ โดยคณะกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยคัดเลือก 20 พันธุ์สัตว์ ได้แก่ เสือ ช้างเอเชีย สมเสร็จ โลมาอิรวดี พะยูน นกกระเรียน ละมั่ง นกเงือก นกแต้วแร้วท้องดำ นกกระสาคอดำ ตะพาบมันลาย เต่าทะเล ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่พันธุ์เหลืองหางขาว หอยมือเสือ ปูเจ้าพอลหลง ปูราชินี กระต่ายปลากะโห้ และผีเสื้อดงทอง

ส่วนพันธุ์พืช 10 พันธุ์ ได้แก่ พลับพลึงธาร ฟ้ามุ่ย ค้อ เขียงดาว กันภัยมหิดล เหลืองจันทบูร รองเท้านารี จันทริมา ช้างสังขยัต รักใหญ่ และจันทร์กะพ้อ โดยเป็นแผนระยะสั้น 3 ปี ตั้งแต่ปี 2553-2555 ต่อจากนี้หน่วยงานรัฐและเอกชนมีหน้าที่เร่งด่วนในการเดินตามแผนอนุรักษ์ 30 สปีชีส์

“การสูญพันธุ์อย่างรวดเร็วกำลังเกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในป่าชื้นเขตร้อน รวมทั้งไทยด้วย ประมาณกันว่าสิ้นศตวรรษที่ 20 สิ่งมีชีวิตต่างๆ ในโลกจะสูญพันธุ์ไปอีกไม่น้อยกว่า 20-50% ส่วนใหญ่เกิดในป่าชื้นเขตร้อน” ดร.สิริกุล บรรพพงศ์ ผู้อำนวยการ

“ในรอบ 100 ปีที่ผ่านมา ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงมาก แม้จะมีการจัดตั้งอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาตั้งแต่ปี 2535 ความพยายามของประเทศต่างๆ ในการอนุรักษ์ก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งความสูญเสียและการสูญพันธุ์ อัตราการสูญพันธุ์รวดเร็วกว่ายุคไดโนเสาร์เป็น 1,000 เท่า สิ่งมีชีวิตในโลกมี 100 ล้านชนิด แต่ที่จำแนกได้มี 2 ล้านชนิดเท่านั้น ยังมีอีกมากมายที่จำแนกไม่ได้ หรือยังไม่ได้ค้นพบ แต่ก็ยังสูญพันธุ์ไปเรื่อยๆ สูญพันธุ์ถาวรทั้งที่ยังไม่รู้จักรวบรวมทั้งที่ยังไม่รู้จัก”

สำนักความหลากหลายทางชีวภาพกล่าว

พร้อมกับให้ข้อมูลว่า ในรอบ 100 ปีที่ผ่านมาความหลากหลายทางชีวภาพลดลงมาก แม้จะมีการจัดตั้งอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมาตั้งแต่ปี 2535 ความพยายามของประเทศต่างๆ ในการอนุรักษ์ก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งความสูญเสียและการสูญพันธุ์ อัตราการสูญพันธุ์รวดเร็วกว่ายุคไดโนเสาร์เป็น 1,000 เท่า สิ่งมีชีวิตในโลกมี 100 ล้านชนิด แต่ที่จำแนกได้มี 2 ล้านชนิดเท่านั้น ยังมีอีกมากมายที่จำแนกไม่ได้ หรือยังไม่ได้ค้นพบ แต่ก็ยังสูญพันธุ์ไปเรื่อยๆ สูญพันธุ์ถาวรทั้งที่ยังไม่รู้จักรวบรวมทั้งที่ยังไม่รู้จัก

สำหรับการอนุรักษ์ 30 สปีชีส์ เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย ดร.สิริกุลอธิบายว่า ไม่ได้เน้นอนุรักษ์อย่างเดียว แต่จะมีการเพิ่มประชากร สงวนรักษาในพื้นที่คุ้มครอง

การกันพื้นที่เพื่อให้สถานภาพของชนิดพันธุ์เหล่านี้ดีขึ้น รวมถึงการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดย 30 สปีชีส์ คัดเลือกจากสัตว์หายากและภาวะใกล้สูญพันธุ์ พร้อมทั้งเป็นตัวแทนระบบนิเวศที่เปราะบาง เช่น เสือ เหลืออยู่ในประเทศไทย 250 ตัว เน้นไปที่ประชากรเสือในทุ่งใหญ่นเรศวร ถือเป็นกลุ่มประชากรเสือที่มีจำนวนมากที่สุดในโลก จะร่วมมือกับกรมอุทยานฯ ในการอนุรักษ์ ขณะที่องค์การสวนสัตว์ก็มีภารกิจอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่อาศัย แล้วยังมีช้าง เพราะประชากรช้างป่าอยู่ในไทยไม่ถึง 2,500 เชือก ต้องลดอัตราการสูญเสีย

ส่วนละมั่งและสมเสร็จ ที่ขึ้นบัญชีสูญพันธุ์ในธรรมชาติแล้ว ขณะนี้ก็สามารถเพาะพันธุ์และปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ ทำให้สถานภาพเขยิบขึ้นเป็นใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง

ใน 30 ชนิด ยังมีกระทิง เป็นสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก อาศัยในแหล่งน้ำใสสะอาดตามป่าดิบเขา จะอนุรักษ์ชนิดพันธุ์นี้ต้องรักษาระบบนิเวศ เพราะมลพิษจากยาฆ่าแมลงและสารเคมีอื่นๆ จะส่งผลกระทบต่อ การเติบโตของกระทิง แล้วยังมีการอนุรักษ์พันธุ์พืช อาทิ รองเท้านารี คือ เชียงดาว

กันภัยมหิดล พวกนี้เป็นพืชเฉพาะถิ่น รวมทั้งคุ้มครองข้าวสังข์หยด ข้าวพันธุ์พื้นเมืองตรัง พืชเฉพาะถิ่นของจังหวัดตรัง ซึ่งขึ้นทะเบียนสิ่งปดบังทางภูมิศาสตร์ จะประสานกับจังหวัดและทรัพยากรธรรมชาติและประจําจังหวัดในการดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์กรรมและพื้นที่เพาะปลูก ไม่ให้ถูกรุกรานจากสวนปาล์ม ในแผนยังมีการสนับสนุนท้องถิ่นพัฒนาคุณภาพเพื่อต่อยอดทางเศรษฐกิจด้วย สำหรับผลของกิจกรรมอนุรักษ์ 20 พันธุ์สัตว์ 10 พันธุ์พืช ไทยจะต้องสรุปและรายงานต่อที่ประชุมโลกในอีก 3 ปีข้างหน้า ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล

ด้าน รศ.น.สพ.ปานเทพ รัตนากร คณะสัตวแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ฉายภาพสถานการณ์สัตว์ในประเทศไทยให้ฟังว่า ประเทศไทยอยู่ในภูมิภาคเขตร้อน จึงมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทำให้คนไทยมีโอกาสใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต แต่ปัจจุบันสัตว์หลายชนิดสูญพันธุ์ไปอย่างน่าเสียดายจากความต้องการของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ การตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลให้บ้านของสัตว์ถูกทำลาย สัตว์บางชนิดสูญพันธุ์เพราะขาดแคลนที่อยู่อาศัย เช่น นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร, เนื้อสมัน

มีรายงานที่น่าตกใจพบว่า การทำลายป่า 90 เปอร์เซ็นต์ จะทำให้ชนิดพันธุ์สูญหายไปถึง 50 เปอร์เซ็นต์ ทางอ้อม เป็นการลักลอบค้าสัตว์ ถือเป็นปัญหาใหญ่ระดับโลก ทำให้สัตว์อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง เพราะสัตว์จำนวนมากที่ถูกนำมาค้าขายนั้นมีปริมาณมหาศาล เกินศักยภาพที่ธรรมชาติจะสร้างขึ้นมาทดแทน และยังเป็นตัวการคุกคามความหลากหลาย หากสัตว์เหล่านี้ไม่ได้รับการดูแลอย่างถูกต้องหรือเข้าใจ แล้วหลุดรอดไปในธรรมชาติ จะแย่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ประจำถิ่น ส่งผลให้ระบบนิเวศเสียสมดุล

"ที่ชัดเจนคือ ป่าผืนใหญ่ถูกตัดโค่น กลายเป็นเกาะที่แบ่งแยกขาดจากกันเป็นหย่อมๆ ส่งผลให้เกิดประชากรย่อยๆ ที่ถูกตัดขาดไม่สามารถไปมาหาสู่กันได้ เรียกว่า "สัตว์ติดเกาะ" ไม่มีการเปลี่ยนถ่ายพันธุกรรม พันธุ์ สัตว์ผสมในกลุ่ม ทำให้ความหลากหลายทางพันธุกรรมลดลง และส่งผลให้เกิดความอ่อนแอต่อประชากรกลุ่มนั้นในที่สุด ขณะที่แหล่งอาหารก็ร่อยหรอ ป่าถูกทำลายด้วยปริมาณสัตว์ที่มากเกินไปจนขีดความสามารถในการรองรับ สุดท้ายสัตว์ค่อยๆ สูญพันธุ์ไป แล้วยังมีข้อมูลประมาณการว่า ปี 2553 มีสัตว์ในโลกสูญพันธุ์ถึง 17,000 ชนิด" สัตวแพทย์นักอนุรักษ์กล่าว

มีหลายสาเหตุสำคัญที่เป็นตัวการทำให้สิ่งมีชีวิตเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ดร.สิริกุล ผอ.สำนักความหลากหลายทางชีวภาพระบุว่า เป็นผลจากกิจกรรมมนุษย์ โดยการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยจากการทำลายป่าช้าแล้วซ้ำเล่าทุกปี อัตราการทำลายป่าขณะนี้ทำให้สิ่งมีชีวิตในโลกสูญพันธุ์ไปวันละ 50-150 ชนิด สูงกว่ายุคที่ผ่านมา ในไทยยังมีสถานการณ์การทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำเกิดขึ้นชัดเจน ปลูกสร้างอาคารรุกล้ำแหล่งน้ำ ทำให้ชนิดพันธุ์ปลาสูญพันธุ์ไปมาก ทั้งที่ยังไม่มีการศึกษาชนิดพันธุ์นั้นๆ สอดคล้องกับรายงานทั่วโลกรายงานว่า ระบบนิเวศแหล่งน้ำในแผ่นดินหรือหนองบึงถูกทำลายเป็นอันดับหนึ่ง ผลจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองและการขยายเขตอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือภาวะโลกร้อนก็มีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ดร.สิริกุลเปิดเผยว่า มีผลการศึกษาระบุอีก 10 ปีข้างหน้า โลกร้อนเป็นปัจจัยคุกคามอันดับแรกต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนสภาพภูมิอากาศของไทยในอนาคตมีการคาดการณ์ว่า ฤดูร้อนจะยาวนาน ต้องเผชิญความแห้งแล้ง ฤดูฝนฝนตกหนัก ฤดูหนาวสั้นลง ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศหรือความผันแปรของอุณหภูมิเพียง 1-2 องศา อาจจะทำให้สัตว์พืชที่ปรับตัวไม่ได้สูญพันธุ์อย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม บ้านเรายังขาดงานวิจัยด้านโลกร้อนที่มีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพของไทย ตลอดจนงานวิจัยด้านนิเวศวิทยาเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน งานวิจัยการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน ในต่างประเทศมีสถาบันวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพ มีบุคลากรพร้อมในการทำงาน แต่ไทยไม่มี เราต้องเร่งสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ ทั้งนิสิต นักศึกษา รวมทั้งสร้างนักวิจัยที่ทำงานประจำอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ต่างๆ นอกจากนี้ เห็นว่าในวันทีโลกร้อน หากทุกๆ คนดูแลรักษาปกป้องระบบนิเวศให้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ ก็ไม่ต้องห่วงผลกระทบต่อ เพราะธรรมชาติจะสามารถปรับตัวอยู่รอดได้ แต่หากมนุษย์ทำลายสภาพแวดล้อมภูมิคุ้มกันธรรมชาตินี้จะหมดไป.

